BUTLLET2004 22/7/04 08:36 Página 1

infosida

PROGRAMA PER A LA PREVENCIÓ I L'ASSISTÈNCIA DE LA SIDA

Generalitat de Catalunya
Departament de Salut

ÚS CORRECTE I SEGURETAT DEL PRESERVATIU

Rosa Mansilla i Loú. Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida

El preservatiu és l'eina preventiva més eficient i suficientment contrastada per evitar la transmissió sexual del virus de l'HIV, a més d'altres malalties, per a aquelles persones que decideixen tenir relacions de penetració[1].

Tot i així, l'accés a aquest estri s'ha de produir en un context on es faciliti també l'educació sanitària adequada per tal que l'usuari sigui lliure i conscient en la decisió del seu ús.

En el cas concret de la prevenció de l'HIV entre els joves, no només s'ha de promoure l'ús correcte del preservatiu, sinó també educar afectivament, promoure les relacions saludables, la responsabilitat i el respecte mutu entre els joves, obrir la discussió i el diàleg entre la joventut respecte a l'educació sexual.

En el mercat existeixen molts tipus de preservatius, amb diferents gruixos, textures i mides. Segons la seva llargada i amplada, es poden trobar preservatius de Classe 1, amb 160 mm de llargada i uns 52 mm d'amplada; i preservatius més petits, de Classe 2, amb 150 mm de llargada i uns 49 mm d'amplada. Per a la penetració anal existeixen en el mercat preservatius més gruixuts que els normals i que presenten una major resistència. Per a les pràctiques bucoanals i bucogenitals, es recomana l'ús d'algun mètode de barrera que eviti el contacte directe de la mucosa bucal amb fluids potencialment infecciosos; el preservatiu retallat i obert longitudinalment pot fer aquesta funció en el cas de cunnilingus i sexe bucoanal.

La promoció de l'ús correcte del preservatiu ha d'anar acompanyada de l'educació afectivo-sexual.

Les característiques dels dispositius d'atenció primària permeten la provisió de la informació, l'entrenament en l'ús correcte i la facilitació del producte. Per tot això, cal que els professionals tinguin clares les respostes als dubtes més freqüents que poden tenir els usuaris i que motiven, en cas de no respondre satisfactòriament, el recel envers el producte i, en definitiva, la seva no utilització.

A continuació, es formulen algunes d'aquestes qüestions i les seves possibles respostes motivades:

Els preservatius no són segurs

La seguretat del preservatiu està relacionada amb el seu ús correcte i consistent en el temps. L'ús consistent significa utilitzar-lo des del principi fins al final de cada pràctica de penetració. Es considera que se'n fa un ús correcte quan:

- se n'usa un de nou per a cada penetració,
- es col·loca en el penis erecte abans de qualsevol contacte sexual (vaginal, anal o oral),
- es col·loca correctament, vigilant que no quedi aire en el receptacle per recollir el semen,
- s'utilitzen lubricants de base aquosa (com la glicerina), si escau,
- es retira immediatament després de l'ejaculació sense que vessi el contingut,
- en el moment de retirar el preservatiu és molt important subjectar-lo per la base quan el penis encara és dins de la vagina o de l'anus, per tal d'evitar que es quedi dintre, i
- en el cas que es comparteixin joguines sexuals, també cal protegir-les amb un preservatiu nou cada cop que s'utilitzin.

Existeixen evidències científiques que demostren l'efectivitat dels preservatius, sempre que es compleixin aquestes premisses. En un estudi realitzat en parelles serodiscordants respecte a l'HIV (parelles en què un dels dos membres està infectat i l'altre no) no va haver cap cas de transmissió entre aquells que havien complert les condicions abans esmentades; en canvi, un 10% d'aquells que no les van complir es van infectar[2]. Una metaanàlisi realitzada a partir de diversos estudis previs afirma que el preservatiu disminueix el risc de transmissió de l'HIV d'home a dona en un 95% i que els estudis dels quals resulten xifres més baixes de protecció és perquè no diferencien entre el seu ús consistent i l'ocasional[3].

Durant els últims 15 anys, la Unió Europea ha estat finançant diversos projectes de recerca, tant a Europa com als països més afectats per la pandèmia de la sida d'Àsia i Àfrica Subsahariana, amb la finalitat d'avaluar els estàndards de qualitat dels preservatius i la seva seguretat quan s'utilitzen de forma correcta. S'han inclòs l'anàlisi del grau de porositat i de resistència al trencament, i estudis de vigilància epidemiològica de la transmissió de l'HIV en parelles serodiscordants i en dones que exerceixen la prostitució.

A partir d'aquests estudis, es pot concloure que el preservatiu masculí és el mètode més segur de prevenció de transmissió de malalties de transmissió sexual, inclosa la infecció per l'HIV/sida, i que la seva efectivitat s'apropa al 100% quan s'utilitza de forma consistent i correcta[4].

COMUNICAT 28
ABRIL 2004

Travessera de les Corts 131-159,
Pavelló Ave Maria,
08028 Barcelona

Servei telefònic d'atenció al públic:
900 21 22 22
Informació confidencial i gratuïta

La seguretat del preservatiu està relacionada amb el seu ús correcte i consistent en el temps.

Els preservatius es trenquen sovint

La majoria dels trencaments es produeixen més per una manipulació incorrecta que per una qualitat deficient del producte. Tots els preservatius que obtenen l'homologació CE tenen assegurada la qualitat.

El fet d'usar lubrificants de base oliosa (vaselina, crema de mans, olis) pot debilitar el làtex; l'exposició a altes temperatures o a la llum solar directa també el deterioren. Cal vigilar a l'hora d'obrir-lo per evitar que les dents o les ungles el facin malbé. El fet de rasurar-se els genitals pot produir que en començar a créixer el pèl, aquest punxi i foradi el preservatiu. No hem d'oblidar tampoc que, de vegades, els joves poden afirmar que s'ha trencat el preservatiu per amagar el fet que no l'han utilitzat.

Cal recordar als usuaris que els preservatius s'han de guardar sempre en un lloc fresc i sec, que cal comprovar que no estiguin caducats i que tinguin impresa l'homologació CE en l'embolcall. També cal recordar-los que si els guarden a llocs com la guantera del cotxe o la butxaca del pantaló l'escalfor provocarà el seu ràpid deteriorament i, per tant, és més probable que es trenquin quan els facin servir.

El virus de la immunodeficiència humana pot traspassar el preservatiu

Les proves de laboratori demostren que un preservatiu intacte constitueix una barrera altament efectiva enfront del virus de l'HIV. Els preservatius intactes són impermeables a partícules de la mida dels patògens causants de les infeccions de transmissió sexual (fins i tot el virus més petit que es pot transmetre per via sexual, el de l'hepatitis B). S'ha demostrat que, més que la mida del virus, la quantitat de fluid és el que determina que aquest passi a través d'un forat. A la Taula 1 es mostra el grau de protecció de l'exposició a semen en cas d'utilització o no del preservatiu i en cas que aquest es trenqui o llisqui[5]. Així doncs, el risc existent quan el preservatiu es trenca durant una relació continua sent clarament inferior al risc existent quan no s'ha utilitzat.

La informació sobre els preservatius promou l'activitat sexual

Existeixen estudis contrastats que demostren que facilitar informació sobre els preservatius i l'accés a aquests, especialment entre la gent jove, no incrementa el nombre de relacions sexuals que practiquen aquestes persones i, fins i tot, retarden l'edat d'inici de l'activitat sexual, millorant els hàbits de prevenció[6].

I els espermicides?

L'espermicida més conegut és el Nonoxynol-9. Es creia que tenia la capacitat d'eliminar l'HIV present en el semen però, des de fa uns anys, es ve desaconsellant el seu ús continuat ja que pot afavorir l'aparició d'irritacions i lesions vaginals, genitals i rectals que incrementen el risc de contagi o adquisició d'infeccions de transmissió sexual[7]. Actualment, tot i que es continua investigant al respecte, alguns fabricants de preservatius ja han deixat d'afegir-lo als seus productes.

El preservatiu femení

Actualment ja es pot trobar en el mercat el preservatiu femení, que amplia l'oferta d'estris de prevenció i atorga una major autonomia i control a la pròpia dona, ja que pot ser col·locat amb hores d'antelació al contacte sexual. Està fet de poliuretà (48% més fort i amb un índex més baix de reaccions al·lèrgiques que el làtex) i ofereix la mateixa seguretat que el preservatiu masculí o, fins i tot, més ja que cobreix una àrea més extensa.

El preservatiu femení i el masculí no s'han d'usar conjuntament perquè la fricció pot ocasionar el deteriorament del producte.

Els serveis d'atenció primària poden obtenir aquest estri gratuïtament a través del Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida del Departament de Sanitat i Seguretat Social.

Per a més informació sobre aquest producte podeu consultar la pàgina web http://www.gencat.net/salut/depsan/units/sanitat/html/ca/sida/doc6384.htm.

Taula 1

Model hipotètic de risc d'exposició al semen i ús de preservatiu

Condicions d'ús del preservatiu	Exposició al semen (volum x probabilitat mitjana que es produeixi la condició d'ús)	Risc relatiu comparat amb el no ús
No s'utilitza	3,3 ml	1,0
S'usa però es trenca	1 ml x 2/100	0,006
S'usa, no es trenca però hi ha forat visible	10^{2} ml x 1/400	0,000008
S'usa, no es trenca però hi ha forat no visible	6 x 10^{-6} ml x 0,23	0,00000004
S'usa i està intacte	0 ml	0,0

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

1. ONUSIDA. *El preservativo masculino: Actualización técnica.* Colección Prácticas Óptimas del ONUSIDA. 2000.

2. From the Centers for Disease Control and Prevention. *Update: barrier protection against HIV infection and other sexually transmitted diseases.* JAMA 1993; 270:933-934.

3. Pinkerton SD, Abramson PR. *Effectiveness of condoms in preventing HIV transmission.* Soc Sci Med 1997;44:1303-1312.

4. European Commission. *News Alert. HIV/AIDS: European Research provides clear proof that HIV virus cannot pass through condoms.* Avalable on: http://europa.eu.int/comm/research/press/2003/pr2010-hiv-en.html.

5. National Institute of Allergy and Infectious Diseases, National Institutes of Health, Department of Health and Human Services. Workshop Summary: *Scientific Evidence on Condom Effectiveness for Sexually Transmitted Disease (STD) Prevention.* July 20, 2001.

6. Blake, S.M.; Ledsky, R.; Goodenow, C.; Sawyer, R.; Lohrmann, D.; Windsor R. *Condom availability Programs in Massachusetts High Schools: Relationships With Condom Use and Sexual Behavior.* American Journal of Public Health 2003 Jun; 93(6):955-962.

7. Menoyo, C. y Grupo de Trabajo sobre Prevención del VIH/sida y otras ITS en personas que ejercen la prostitución. *Prevención del VIH/SIDA y otras infecciones de transmisión sexual en personas que ejercen la prostitución. Elementos clave para el dessarrollo de programas.* Plan Nacional sobre el Sida. Ministerio de Sanidad y Consumo. Madrid, 2003.

UTILITZACIÓ DEL PRESERVATIU EN HOMES QUE TENEN RELACIONS SEXUALS AMB ALTRES HOMES I EN USUARIS DE DROGUES PER VIA PARENTERAL

Cinta Folch i Toda. Centre d'Estudis Epidemiològics sobre la Sida de Catalunya

Des de 1993, el Centre d'Estudis Epidemiològics sobre l'HIV/sida de Catalunya (CEESCAT) realitza el monitoratge de les conductes de risc en homes que tenen relacions sexuals amb altres homes (HSH) i en usuaris de drogues per via parenteral (UDVP) reclutats al carrer com a part del sistema integrat de vigilància epidemiològica sobre l'HIV/sida de Catalunya[1]. A partir dels indicadors conductuals recollits en aquests estudis transversals, podem conèixer la freqüència d'utilització del preservatiu segons tipus de parella sexual en cadascuna d'aquestes poblacions.

En el col·lectiu dels homes homosexuals, la utilització del preservatiu varia en funció del tipus de parella sexual. L'any 2002, un 74,2% dels homes enquestats declara utilitzar sempre el preservatiu en les relacions sexuals amb les parelles ocasionals, i només un 38,9% dels homes l'utilitza sistemàticament amb la parella estable. La pràctica de la penetració anal no protegida (ús del preservatiu ocasionalment o mai) amb les parelles estables i ocasionals no ha variat significativament durant el període 1995-2002, i és encara molt elevada (l'any 2002 representa el 61% i 25,8% amb la parella estable i ocasional, respectivament) (Taula 2).

En el cas dels UDVP la utilització del preservatiu és més freqüent en les relacions sexuals amb les parelles ocasionals (l'any 2002, un 45,7% l'ha utilitzat sempre amb la parella estable, i un 72,1% amb l'ocasional). Les relacions sexuals no protegides (ús del preservatiu ocasionalment o mai) amb les parelles estables i ocasionals han disminuït al llarg del període 1993-2002; no obstant això, encara un 54,3% i un 27,9%, respectivament, no l'utilitza de forma sistemàtica l'any 2002 (Taula 2).

Per contra, l'any 2002 el percentatge de dones que declaren haver tingut relacions sexuals a canvi de diners o droga, i afirmen utilitzar sempre el preservatiu durant els últims 6 mesos s'ha reduït respecte a les dades dels anys 1998 i 2000 (82%, 92,9% i 78% els anys 1998, 2000 i 2002, respectivament).

Els resultats del cinquè estudi en HSH mostren encara una elevada prevalença de relacions sexuals no protegides en el col·lectiu d'homes homosexuals, especialment amb les parelles estables. Respecte al comportament sexual dels UDVP, s'observa que augmenta la utilització del preservatiu tant amb les parelles estables com ocasionals; no obstant això, disminueix en el cas de les dones que tenen relacions sexuals comercials amb clients.

Cal continuar desenvolupant i implementant intervencions preventives més efectives dirigides a aquests col·lectius per tal de disminuir les conductes de risc sexuals.

Taula 2

Freqüència d'utilització del preservatiu en les relacions sexuals amb les parelles estables i ocasionals en homes homosexuals i en usuaris de droga per via parenteral (reclutats al carrer).

	1993 %	1995 %	1998 %	2000 %	2002 %
Homes homosexuals:					
Utilització del preservatiu amb la parella estable (últims 12 mesos)					
Sempre		46,5	47,8	41,1	38,9
Ocasionalment		20,7	21,4	25,1	27,7
Mai		32,9	30,8	33,8	33,3
Utilització del preservatiu amb la parella ocasional (últims 12 mesos)					
Sempre		75,8	78,2	74,6	74,2
Ocasionalment		19,8	20,1	24,1	25,2
Mai		4,3	1,7	1,4	0,6
UDVP (reclutats al carrer):					
Utilització del preservatiu amb la parella estable (últims 6 mesos)					
Sempre	26,3	28,6	27,2	28,9	45,7
Ocasionalment	42,5	28,6	10,5	25,5	25,7
Mai	31,3	42,9	62,3	45,6	28,6
Utilització del preservatiu amb la parella ocasional (últims 6 mesos)					
Sempre	36,1	63,4	50,0	64,8	72,1
Ocasionalment	38,9	22,3	26,9	27,8	16,4
Mai	25,0	14,3	23,1	7,4	11,5

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

(1). Centre d'Estudis Epidemiològics sobre la Sida de Catalunya (CEESCAT). Sistema integrat de vigilància epidemiològica de l'HIV/sida a Catalunya (SIVES). Incorpora dades de la vigilància epidemiològica d'infeccions de transmissió sexual i de tuberculosi a Catalunya. Informe anual. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Sanitat i Seguretat Social, 2003. Document Tècnic CEESCAT, 16.

Diversos

ACTUA VALLÈS ACTUEM CONTRA l'HIV/SIDA

Adreça: C/ Turull, 164, baixos
08202 SABADELL
Telèfon 93 727 19 00
Fax 93 725 01 11
E-mail: actuava@suport.org
Web: www.actuava.org

Som una organització no governamental (ONG) sense afany de lucre, creada l'any 1993, formada per un grup de persones que, de forma directa o indirecta, ens sentim afectades per l'HIV/sida. Els nostres objectius principals són millorar l'assistència mèdica, psicològica i social de les persones amb relació a l'HIV/sida i treballar per acabar amb la discriminació i els prejudicis que afecten negativament la qualitat de vida de les persones afectades.

OFERIM:
- Servei d'acollida i Counselling
- Servei de documentació
- Atenció psicosocial
- Teràpies complementàries/naturals
- Tallers, formació
- Assessorament laboral
- Pis tutelat
- Empresa d'inserció
- Camps de treball al Senegal
- Voluntariat

ELS NOSTRES PROJECTES:
- Acollida i Counselling: salut i reforç emocional
- Inserció sociolaboral (pis tutelat, empresa d'inserció i servei d'assessorament)
- Projecte Dona: treball sociosanitari amb treballadores del sexe comercial
- Projecte de prevenció amb joves i adolescents (ITS i HIV/sida)
- Cooperació internacional: Centre d'Acollida per a nens i nenes afectats al Senegal (Àfrica)
- Prova de detecció dels anticossos

Actuem especialment a les comarques del Vallès Oriental i Occidental, però també ens trobem al Bages, Baix Llobregat i Barcelonès

NOTÍCIA

PLA PER A L'ACCESSIBILITAT AL PRESERVATIU

Com a resposta al creixent nombre d'infeccions pel virus de l'HIV a través de la via sexual detectat a casa nostra, el Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida ha impulsat el Pla per a l'accessibilitat al preservatiu.

L'objectiu primordial d'aquest pla és millorar l'accés al preservatiu com a mitjà de prevenció per part de la població, especialment la jove i adolescent, a través de l'abaratiment del preu final del producte i de l'ampliació dels punts de dispensació.

El Pla per a l'accessibilitat als preservatius inclou les activitats següents:

- Distribució gratuïta de preservatius masculins i femenins a petició d'organitzacions no governamentals de servei a la sida, unitats d'atenció a la salut sexual i reproductiva, tardes joves, unitats de malalties de transmissió sexual, unitats funcionals de sida per als programes de parelles serodiscordants en els hospitals d'aguts i serveis sanitaris de centres penitenciaris.
- Accessibilitat al preservatiu a baix preu:

Programa Preservat: capsa de 3 preservatius, amb format paquet de tabac, de venda a locals d'esbarjo que disposin de màquina expenedora de tabac a un preu de 0,75 €.

Programa Màquina: iniciativa emmarcada en la campanya "I tu, ja el portes ?", que consisteix en la instal·lació de màquines dispensadores de paquets de 3 preservatius, a un preu d'1,50 €, a locals d'entitats municipals interessades.

Comercialització en oficines de farmàcia del preservatiu femení a baix preu: capsa de 3 preservatius a 4 €.

Per a més informació, podeu contactar amb el Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida (Tel. 93 227 29 88 o rosa.mansilla@gencat.net) o bé consultar la següent adreça d'Internet: http://www.gencat.net/salut/depsan/units/sanitat/html/ca/sida/doc6351.html.

NOVES PUBLICACIONS DEL DEPARTAMENT DE SANITAT AMB RELACIÓ A L'HIV/SIDA

GUIA DE PSICOTERÀPIA EN PACIENTS INFECTATS PEL VIRUS DE LA SIDA

Des de finals de setembre de 2003, els professionals de salut mental disposen d'una nova guia destinada a proporcionar les eines necessàries per tal que els professionals sanitaris d'aquest àmbit puguin portar a terme una intervenció psicoterapèutica conductual específica per a persones infectades per l'HIV, així com en el seu entorn, amb la finalitat d'orientar i ajudar la persona seropositiva a afrontar la vida.

Aquesta publicació del Departament de Salut ha estat elaborada per un grup d'especialistes cordinats pel Dr. Jordi Blanch, de l'Institut Clínic de Psiquiatria i Psicologia de l'Hospital Clínic Universitari de Barcelona i, en ella, es faciliten estratègies d'intervenció bàsiques orientades a la millora de la simptomatologia ansiosa i depressiva, i uns protocols d'intervenció en àrees específiques que es podran aplicar de manera independent, segons les necessitats concretes de cada pacient.

© Generalitat de Catalunya
Departament de Salut
ISSN: 1139-8981
DLB: 41.309-98

Edita:
Direcció General de Salut Pública

Direcció:
Antoni Plasència *(Direcció General de Salut Pública)*
Jordi Casabona *(Centre d'Estudis Epidemiològics sobre la Sida de Catalunya)*
Albert Giménez *(Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida)*

Comitè de Redacció:
Gemma Binefa *(Centre d'Estudis Epidemiològics sobre la Sida de Catalunya)*
José Luis Martínez *(Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida)*
Juanjo Mascort *(Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària)*
David Paricio *(Sida Studi)*

Coordinació editorial:
Secció de Publicacions i imatge *(Secretaria General)*

Correcció lingüística:
Rosa Farré *(Òrgan Tècnic de Drogodependències)*

Correu electrònic:
sida@gencat.net

www.gencat.net/salut